

II.B. ROMEINSE VONDSTEN

We mogen aannemen dat de streek rond St-Truiden bewoond werd door de Centronen, waarschijnlijk een onderdeel van de Eburonen, een Belgische volksstam die zich vermengd had met de Germanen. Ze onderwierpen zich aan de Romeinen, maar terwijl Caesar in 't buitenland verbleef, lokte hun stamhoofd Ambiorix de bezetters in een hinderlaag omstreeks 54 voor J.Chr. en versloeg anderhalf Romeins legioen (9.000 man) in de Jekervallei. Julius Caesar snelde toe, verwoestte Eburonië en verkocht de inwoners als slaven (01). Hij wou "*het ras en de naam van dit volk uitroeien*" (02). De Germaanse bevolking in het vroegere Eburonië werd nu Tungri genaamd (03).

Na de verovering van Caesar zal het niet lang geduurd hebben of de Romeinen hadden vaste voet in onze gewesten. Over het grondgebied van Brustem liep nog voor het begin van onze jaartelling een verbindingsweg tussen de verschillende garnizoenplaatsen. Het was de heirbaan van Tongeren, Piringen, Bommershoven, Voort, Helshoven, Bruksken (Brustem) - (*≈Melsterbeek*) - Straten (Bevingen), Maasrode (Velm), 't Eikske (Halle-Booienhoven), Overhespen - (*≈Kleine Gete*) - Hakendover, Grimde (Tienen) - (*≈Grote Gete*).

Tot 1968 kende men in Frankrijk het traject van Boulogne-Kassel-Steenvoorde en in België de weg Tienen-Maastricht. Maar tussen Steenvoorde en Tienen, 140 km in vogelvlucht, verbeelde men zich een mogelijke weg van 200 km langs Wervik, Kortrijk, Velzeke, Hofstade, Asse, Elewijt, Tienen.

Sedert 1982 denkt men aan een kortere weg (04): Tienen, Meldert, Bossut - (*≈Dijle*) - St.Agatha-Rode, Ottenburg, Overijse, Groenendaal - *Zoniënwoud* - St.Genesius-Rode (134 m), Linkebeek, Dworp (50 m), Huizingen - (*≈Zenne*) - Buizingen, St.Pieters-Leeuw, Pepingen (50 m), Kester (Castre-la-Chaussée, 110 m), Galmaarden - (*≈Dender*) - Geraardsbergen - (*≈Schelde*) - Oudenaarde, Kortrijk - (*≈Leie*) - Wervik, Kassel, Boulogne.

Van Tongeren tot Bommershoven sluit de heirweg aan bij de hendaagse steenweg Tongeren-Borgloon. Vanaf Bommershoven tekent de baan zich af als een veldweg met een regelmatig en recht tracé. Te Brustem volgt de heirbaan het hoogste gedeelte van het grondgebied en vermijdt angstvallig de problemen met het laagliggend en moerassig gebied. Allerhande bouwmaterialen werden voor de constructie van de weg in verschillende lagen gebruikt: klei, zand, silex, kiezel en tegelgruis. De breedte bedroeg soms 6,50 m.

Er bestond ook een verbinding tussen de hoofdweg of militaire baan

Bavai-Keulen en de buurtweg of "*via vicinale*" Tongeren-Tienen. Dit was een secundaire weg of "*diverticulum*" langs Perwez, Glimes, Orp-le-Grand, Walsbets, Gingelom en Brustem.

De hoge beschaving der zuiderlingen deed zich van dag tot dag meer gelden bij de voorhistorische stammen, die hier leefden van wat jacht en visvangst opleverden. Kunnen we ons nog voorstellen hoe die primitieve mensen met stomme verwondering geken hebben naar de kleurige legioenen, die voorbijstapten in pas en gelid, naar hun glanzende wapens, hun paarden en wagens die volgeladen waren met voorwerpen die ze niet kenden?

Naast het verlies van de onafhankelijkheid brachten de soldaten van Caesar de zedenverwilderung en het slavendom in Hesbania, de vroegere naam van Haspengouw. Maar er waren ook voordelen: kooplieden kwamen met de vreemde krijgers mee en brachten kleurige stoffen, blinkende juwelen, zalven, mooigevormde, zachtglanzende potten en kruikjes, dun van wand, maar toch harder dan hun eigen maaksels. Ze hebben met de vreemdelingen geruild, met gebaren en weinig woorden.

Maar ook de Romeinen vonden hier reeds ploegen met twee wielen vooraan, die akkers, bemest met kalk en mergel, omwoelden. Os- sen werden als trekdieren gebezigd bij gebrek aan paarden. Nergens zo rijk als in Hesbania bloeiden de appelbomen en de kerselaren.

In 50 na J.Chr. werd Tongeren naar Romeins model gebouwd. Langzaam kwam de romanisatie van het platteland op gang, eigenlijk pas in de tweede helft van de eerste eeuw, na de administratieve en militaire organisatie van het veroverde gebied, waarbij de streek van Brustem werd ingedeeld bij de Civitas Tungrorum (05), provincie Germania Secunda. De omvang van het gebied kwam overeen met het latere bisdom Tongeren-Luik.

Na verloop van tijd werd het Gallo-Romeins de volkstaal in onze gewesten. Een mengsel van inheems Gallisch-Keltisch en Latijn, werden het voornaamste bestanddeel van het latere Frans. In Zuid-Limburg is men na de Romeinse tijd een Germaanse taal gaan spreken. Zelfs het tegenwoordige Nederlands bewaart nog vele woorden van Romeinse oorsprong, vooral termen uit de bouwkunst en de fruitteelt, waarin de Romeinen onze leermeesters geweest zijn: kalk, mortel, venster, poort, vrucht, straat, kasteel, zolder, kelder, tafel, muur, pen, brief, olie, peer, pruim, kers, kriek, kool, enz...

Het christendom verscheen als nieuwe godsdienst, eerst onder de garnizoenen aan de Rijn oevers, waar hij door de soldaten verspreid werd. Op het einde van de tweede eeuw maakte Ireneus, bisschop van Lyon (177-186) gewag van de christenen van de provincie Germanië (06) en volgens Gregorius van Tours zou paus Fabianus in de eerste helft van de 3e eeuw vanuit Rome 7 missionarissen naar Noord-Gallië hebben gezonden. (07)

In het midden van de 3e eeuw werd Trier een bisdom. Daarna volgde Keulen met bisschop Maternus. De legende verhaalt dat hij van het diocees Keulen een nieuw bisdom liet afscheiden dat overeenkwam met de bestaande Civitas Tungrorum. Of hij er ooit bisschop was, is niet zeker (07). Servaas, die deelnam aan de concilies van Sardina in 343 en Rimini in 359 was de eerste bisschop door de geschiedenis der Nederlanden vermeld (08). Hij overleed te Maastricht op 13 mei 384 (07).

Landbouw was de voornaamste economische activiteit op de vruchtbare lössgronden. Met het oog hierop werd de grond ver-kaveld in regelmatige vierkante percelen van ongeveer 50 ha (centuriatio of limitatio) om aan de legerveteranen als afscheidspremie een stuk akkergrond te kunnen aanbieden. Van de grensscheidingen tussen deze kavels schijnen in Haspengouw en zeker in de streek van Brustem nog enkele sporen zichtbaar te zijn in het huidige kadaster. (09)

Villa noemde men de woning van een geromantiseerde grootgrondbezitter, een herenboerderij dus. De woning stond op een plateau, dicht bij een drukke weg en omgeven door grote akkers.

Het gebouw viel op door de rode pannen en wit gekalkte muren. Door de gebogen ingang kwam de bezoeker op het binnenplein, dat met een zuilengalerij omgeven was. In de gevel waren ste-vige deuren aangebracht en de vensters met glas toegedicht. Iedere villa was omringd door een siertuin met gras, een groentetuin en een fruithof. De woonruimten voor het dienstpersoneel, samen met de schuur, de veestallen en werkplaatsen, die dienden voor de landbouwuitbating, waren met leem gebouwd, rustend op stenen muurtjes. De schuur, in feite een opslagplaats, bezat een houten bevloering, waarop het graan werd be-waard en alzo tegen de vochtigheid beschermd was. Volgens een hypothese zouden de Romeinen ongeveer om de 800 m een villa gebouwd hebben. De graanteelt diende voor de bevoorrading van het leger.

In het gebied van Brustem, waar men normaal een aantal villa's zou verwachten, werd er geen enkele wetenschappelijk onderzocht, ook niet gedeeltelijk. Wel kan men tot een drietal ver-moedelijke localisaties komen aan de hand van toevallige vond-sten van scherven van pannen en aardewerk, van resten van mu-ren en van munten. Dergelijke vondsten gebeurden te Aalst, op één of meerdere niet nader bepaalde plaatsen.

Te Brustem, nabij de tumulus, vond men aan weerszijden van de Romeinseweg funderingsspooren van muren, evenals fragmenten van pannen en aardewerk o.m. een paar scherven van zgn. "*terra sigillata*", het bekende luxe-aardewerk in de Romeinse tijd. Deze enkele scherven konden gedateerd worden omstreeks de 2e eeuw na J.Chr. Hier zou een uitgestrekt gebouwencomplex gestaan hebben. In de Mussenstraat trof Kamiel Stevaux scherven aan van pannen. In de

nabijheid van de Hoogbeek tussen de Hamei-straat, Kogelsteeg, Geelstraat en oude Luikerbaan of de huidige Tomstraat zou mogelijk een Romeinse villa gestaan hebben. Bij de Brandhoutstraat vond hij nog delen van aardewerk en een sterk afgesleten koperen munt, nl. een sestertius van keizer Marcus Aurelius (161-180) of Lucius Versus (161-169)

Tussen de Golmerbeek en de Houtstraat in Engelmanshoven zou een Romeins landgoed gelegen hebben.

Waar sporen van woningen aanwezig zijn, kan men normaal op grotere of kleinere afstand ook graven vinden. Gewone graven werden te Brustem nog niet gevonden. Wel is er een nog zeer goed zichtbare tumulus naast de Romeinse Katsei. In Haspengouw zijn thans nog enkele tientallen van deze heuvels te zien. Veel andere werden in de loop der eeuwen genivelleerd, o.a. deze van Aalst "*bij die zavelstrate*", die in de 15e eeuw, volgens een tekst uit het archief van het kapittel van Borgloon (10), nog zichtbaar was. Nabij de kapel van Helshoven en verder naar Brustem toe in het "Steendal" stonden tumuli.

De Gallo-Romeinse grafheuvel langs de Romeinseweg te Brustem is denkelijk uit de 2e eeuw na J.Chr. Hij heeft een doormeter van 76 m en is 7 à 8 m hoog (11). In 1845 onderzocht ingenieur J.L.Guioth, directeur van Bruggen en Wegen in Limburg, hem voor rekening van de Belgische Staat. Zijn verslag willen we even doorlopen (12).

Na enkele algemene beschouwingen merkte hij op dat men een tumulus best onderzoekt door er, op de plaats van de grootste diameter, een gang doorheen te graven, waarbij men dan, ongeveer in het midden, de neergelegde voorwerpen vindt. Het is volgens hem onnodig lager te graven dan het natuurlijk niveau, omdat de voorwerpen niet in een kuil geplaatst werden voordat de tumulus boven hen werd opgeworpen.

Hij begon dus met een onderaardse gang doorheen het heuvellichaam te graven. Maar ondanks de stutten, die hij had laten plaatsen, stortte de gang in toen hij 14,50 m lang was. Dan werd een kuil van boven naar beneden gegraven tot in het middenpunt. Hier vond hij de duidelijke aftekening van een andere kuil, precies in het centrum, van de top tot op het natuurlijk niveau naar beneden gegraven. Deze kuil had aan de top van de tumulus een diameter van 3 m en aan de basis nog één m. De hoogte ervan was 7 m.

Guioth besloot eruit dat vroegere onderzoekers de tumulus reeds geplunderd hadden. Hij liet nog een meter dieper dan de vroegere kuil graven, maar zonder resultaat. Hij vond veel fragmenten van dakpannen, vaatwerk, totaal verroest ijzer, nagsels, enz.... Kortom beweerde hij: "niets dat kon bewaard worden". Over dit laatste punt zou een huidig onderzoeker er nu ook wel een andere mening op nahouden.

Ingenieur Guioth schreef nog dat de heer Van Brienen te St-Truiden toen een urne bezat, die op 03 febr. 1776 in de tumulus zou gevonden zijn. Later in 1863 twijfelde H.Schuermans eraan of het stuk wel Romeins was (13).

De tekeningen en plattegronden werden door Guioth neergelegd bij de Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique. Ze zijn nochtans spoorloos verdwenen.

Het resultaat was dus eerder mager te noemen en geen enkel element zet aan tot een nieuw onderzoek ter plaatse. De Romeinse periode liet op meerdere plaatsen bewoningssporen achter. Bij gebrek aan recente wetenschappelijke opgravingen moeten we het bij deze vaststelling laten (14).

II.B. Romeinse vondsten Bronnen

01.-H.Dorehy.-"Geschiedenis der Belgen", Nederlandse bewerking door H.Corijn, blz.21.

02.-Willy Vanvinckenroye.-"Tongeren, Romeinse stad", Uitgev. Lannoo, 1985, blz.17.

03.-Idem, blz.20.

04.-Willy en Marcel Brou.-"Routes romaines et vertes chaussées en Gaule Belgique".

05.-G.De Boe.-"De landelijke bewoning in de Romeinse tijd", in O.L.V.L., 1973, blz.95-98.

06.-Henri Pirenne.-"Geschiedenis van België", deel 1, blz.21.

07.-Willy Vanvinckenroye.-a.w., blz.125.

08.-Henri Pirenne.-a.w., blz.21 en 505.

-Willy Vanvinckenroye.-a.w., blz.125.

09.-J.Mertens.-"Enkele beschouwingen over Limburg in de Romeinse tijd", in Archeologia Belgica, 1964, blz.26.

10.-G.V.Lux.-"Tumulus te Aalst (Limburg)", in Archeologie, 1969, blz.68.

11.-R.H.J.Klok en F.Brenders.-"Reisboek voor Romeins Nederland en België", 1981.

-A. van Doorselaar.-"Repertorium van de begraafplaatsen uit de Romeinse tijd in Noord-Gallië", Brussel, 1964, blz.128.

12.-De Ram.-"Note de M. Guioth sur le tumulus de Brusthem", in Bulletin de l'Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 1846, blz.90-92.

13.-H. Schuermans.-"Objets d'antiquité-Inventaire", in Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg, 1863 blz.344.

14.-J. Smeesters.-"Archeologische vondsten te Brustem", in O.L.V.L., 1975, blz.362-365.